

Augmentative Communication World Network Newsletter

Biuletyn Światowej Sieci Komunikacji Wspomagającej

Numer 1 - 2013

Redakcja: Dorothy Fraser

Współpraca: Sarah Blackstone, Harvey Pressman

www.centralcoastchildrensfoundation.org

z języka angielskiego przełożył Paweł Cichawa

Z prawdziwą przyjemnością publikujemy drugi w języku polskim Biuletyn Augmentative Communication World Network Newsletter. Czytelnik znajdzie w nim doniesienia z Rosji, Ghany, Polski i Indii oraz wiele ważnych informacji.

Rozwój AAC w Rosji

Wiktoria Ryskina, Lija Kalinnikowa

Tutaj w Rosji, zwłaszcza w jej części europejskiej, wiedza na temat komunikacji wspomagającej i alternatywnej staje się coraz powszechniejsza. Dzięki konferencjom międzynarodowym, rozwojowi Internetu oraz narastającym naciskom rodziców domagających się wsparcia dla swoich dzieci, coraz liczniejsza grupa specjalistów dostrzega potrzebę pogłębiania wiedzy oraz rozwijania umiejętności w zakresie AAC. Większość chce poznać zastosowanie AAC na co dzień, istnieje też jednak zainteresowanie pracami teoretycznymi oraz skutecznymi badaniami klinicznymi.

KONTEKST

Jeszcze do niedawna rosyjscy specjaliści dysponowali ograniczoną wiedzą na temat AAC – przede wszystkim ze względu na kontrowersje wokół wykorzystywania w pracy z dziećmi głuchymi języka migowego, którego do dziś nie wolno używać w wielu placówkach edukacyjnych, uznawany jest bowiem przez niektórych za prostą/prymitywną formę komunikacji, co w konsekwencji prowadzi do przekonania, że głuche dzieci nie osiągną normalnego poziomu inteligencji, jeśli się uczą języka migowego. Oficjalnie do komunikacji z głuchymi używa się w Rosji mowy palcowej (daktylografii).

Opinia ta pokutuje jeszcze wśród niektórych. Rodzice, specjaliści oraz rzecznicy praw obywatelskich reprezentujący dorosłych i dzieci z upośledzeniem słuchu muszą walczyć, żeby głuchym pozwolono migać. Niestety wpływa to także na postrzeganie alternatywnych i wspomagających metod komunikacji w pracy z innymi grupami. Niektórzy specjaliści sądzą na przykład, że język migowy nie jest dobry dla dzieci z zespołem Downa o silnie zaburzonej mowie. Inni uważają, że dzieci z porażeniem mózgowym nie powinny się komunikować za pomocą symboli graficznych, ponieważ nigdy nie spróbują mówić. Te oraz podobne przesady i mity stworzyły w Rosji silną barierę dla AAC. Musiałśmy poświęcać wiele czasu na przekonywanie do metod AAC oraz tłumaczenie, dlaczego warto wykorzystywać je w pracy z dziećmi oraz osobami dorosłymi o zaburzonej mowie i języku.

[Od Redakcji: Podejście AAC nie tylko nie przeszkadza w rozwoju mowy, ale też często zwiększa jej zrozumiałość. Fałszywe opinie i błędne przekonania na temat AAC szeroko omówiono w biuletynie *Augmentative Communication News*, tom 18. numer 2. dostępnym online pod adresem http://www.augcominc.com/newsletters/index.cfm/newsletter_45.pdf]

W 2012 roku postanowiliśmy powołać do życia organizację pozarządową o nazwie Komunikacja Alternatywna. Wśród założycielek znalazły się Wiktoria Ryskina – pracownik naukowy Instytutu Kształcenia Integracyjnego Moskiewskiego Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego, Lija Kalinnikowa – profesor nadzwyczajny i kierownik katedry pomocy społecznej w Północnym (Arktycznym) Uniwersytecie Federalnym oraz Irina Kuzniecowa – konsultant do spraw technologii wspomagających w Rosji i Stanach Zjednoczonych. Nasze stowarzyszenie działa bardzo aktywnie. W styczniu 2012 roku zorganizowało pierwszą konferencję.

Konferencja *Nowe Podejście* – czerwiec 2012 roku, Petersburg

Konferencja „Osoby z upośledzeniem rozwojowym a społeczeństwo: nowe podejście do komunikacji wspomagającej” odbyła się z inicjatywy Centrum Edukacji Pomocy Społecznej Caritas przy współpracy Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego im. Aleksandra Hertzena w Petersburgu, petersburskiego Instytut Wczesnej Interwencji oraz naszego stowarzyszenia Komunikacja Alternatywna. W całości poświęcona była różnym aspektom AAC.

Wśród gości znalazły się Alina Smyczek, Jolanta Szwiec-Kolanko, Aldona Mysakowska-Adamczyk oraz Małgorzata Dońska-Olszko z Polski a także Himali de Silva, Amy Lettington, Charlotte Godden i Rebecca Wade z Wielkiej Brytanii. Za pośrednictwem łączny internetowy udział w konferencji wzięli także profesor Lija Kalinnikowa z Północnego (Arktycznego) Uniwersytetu Federalnego w Archangielsku, dr Magnus Magnusson z Wydziału Edukacji Specjalnej Uniwersytetu Sztokholmskiego w Szwecji, John Duganne ze Stanów Zjednoczonych, Mary Ann Glicksman z Francji oraz Nadia Browning – terapeutka Ergo z Niemiec.

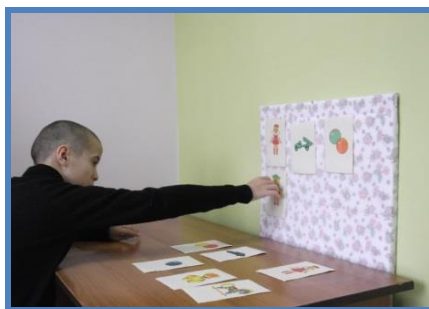
W konferencji wzięło udział ponad trzysta osób z Archangielska, Moskwy, Petersburga i Czerepowca, którzy dzielili się swoimi doświadczeniami na temat AAC podczas sesji plakatowych. Kolejną konferencję na tych samych zasadach zorganizujemy w październiku 2013 roku.

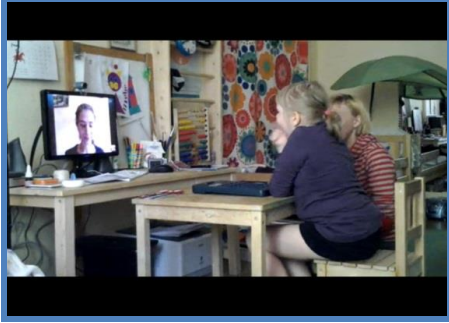

Menu możliwości kształcenia

Przez ostatni rok zorganizowaliśmy wiele seminariów na temat AAC a także spotkań dla rodziców i specjalistów w tej dziedzinie.

Data	Wydarzenie	Miejsce/Organizator	Prelegent
kwiecień 2012	“System AAC i jego zastosowanie u dzieci z zaburzeniem rozwoju.”	Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny im. Aleksandra Hertzena	Wiktoria Ryskina
wrzesień 2012	Seminarium na temat PECS	Komunikacja Alternatywna (organizacja pozarządowa)	Julia Erts (Izrael)
październik 2012	Prelekcje na temat AAC	Moskwa i Petersburg (wideokonferencja)	Nadia Browning (Niemcy)
	Kurs AAC „Komunikacja niezależna i alternatywna”	Specjaliści z placówek edukacyjnych i wychowawczych dla dzieci z Obwodu Leningradzkiego	Wiktoria Ryskina
	Seminaria i superwizja dla pracowników socjalnych i logopedów	Centrum Edukacji dla Pomocy Społecznej Caritas, Petersburg	Wiktoria Ryskina
Kwiecień, 2013	System komunikacji MAKATON	Centrum Pedagogiki Terapeutycznej, Moskwa	The Makaton Charity (Wielka Brytania)

Inne działania oraz inicjatywy podejmowane w Rosji dla propagowania komunikacji alternatywnej i wspomagającej:

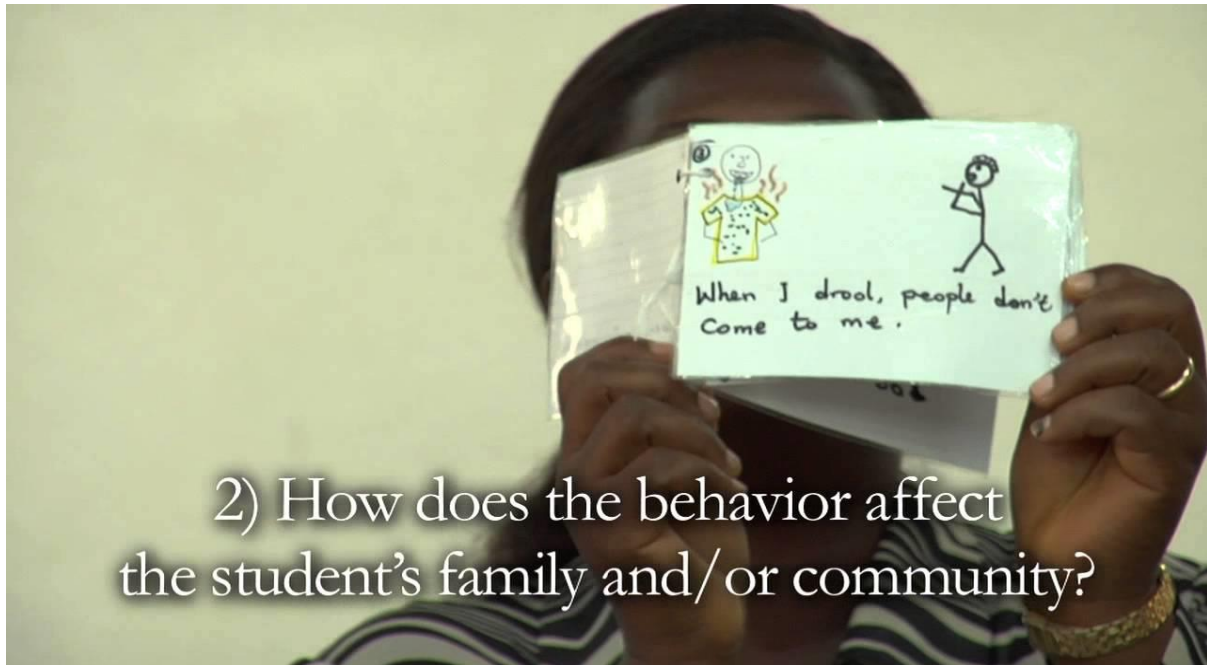
- Instytut Wczesnej Interwencji oraz Caritas umożliwiły przekład książki Stephen von Tetzchnera *Wprowadzenie do AAC*.
- Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny im. Aleksandra Hertzena w Petersburgu oferuje od 2012 roku kursy AAC na Wydziale Edukacji Specjalnej (prof. L. Łopatina i prof. L. Bariajewa).
- Uruchomiono dwie strony poświęcone problematyce AAC: <http://logo-rech.ru/> oraz <http://aacnord.com>. Powstał także portal społecznościowy (<http://vk.com/club17159821>).
- We współpracy z Attainment Company podjęto dystrybucję GO TALK dla użytkowników indywidualnych oraz instytucji.
- We współpracy z dr Charity Rowland z Centrum Rozwoju i Rehabilitacji Dziecka przy Oregon Health and Science University w Stanach Zjednoczonych podjęto tłumaczenie dynamicznych tablic komunikacyjnych na język rosyjski. Obecnie specjaliści z Ukrainy i Białorusi (Kijowski Narodowy Uniwersytet Pedagogiczny im. M.P. Dragomanowa oraz Białoruski Państwowy Instytut Pedagogiczny) zapoznają się z zastosowaniem tablic. Do korzystania z tego narzędzia zachęcamy też rodziny.

Adaptacja AAC do specyfiki szkół w Ghanie

Co to znaczy budować kompetencje? Profesor Catherine J. Crowley i uczestnicy organizowanych przez Uniwersytet Kolumbii Warsztatów Rozwoju Zawodowego (Ghana, 2013) uważają, że kompetencje zyskujemy, dzieląc się wiedzą oraz tworząc zasoby do wykorzystania przez nauczycieli w kształceniu ogólnym i specjalnym. Grupa ponad sześćdziesięciu ghańskich nauczycieli, w tym około czterdziestu osób ze szkół specjalnych, oraz słuchacze studiów magisterskich na Uniwersytecie Kolumbii specjalizujący się w zaburzeniach języka i mowy testowało różne sposoby podnoszenia kompetencji komunikacyjnej uczniów, w tym zwłaszcza wykorzystanie tablic interaktywnych (Word Walls) oraz historyjek obrazkowych. Krótki film na ten temat dostępny po kliknięciu zdjęcia poniżej lub pod adresem http://www.youtube.com/watch?v=WgGie_s1W40.

Uczestnicy tegorocznych warsztatów świetnie się bawili, tworząc pomoce dydaktyczne, na przykład kalendarze i harmonogramy, oraz narzędzia AAC do wykorzystania w klasie. Każda kolejna edycja Warsztatów Rozwoju Zawodowego w Ghanie obejmuje coraz szerszy zakres i porusza nowe aspekty praktyczne. Podczas tegorocznych warsztatów studenci Uniwersytetu Kolumbii rozdali nauczycielom dwadzieścia sześć odpornych na przebicia (co ważne w tamtejszych warunkach) piłek futbolowych do wykorzystania podczas gier interaktywnych z uczniami.

2) How does the behavior affect the student's family and/or community?

W drodze na warsztaty sześciuosobowa grupa studentów o specjalności klinicznej zbadała pięciu pacjentów szpitala klinicznego Korle Bu, określiła ich kompetencje językowe, a następnie opracowała dla nich zalecenia. Później tego dnia studenci odwiedzili Autism Awareness Centre and Training, gdzie przeprowadzili zajęcia dla rodziców, rodzeństwa oraz nauczycieli dzieci autystycznych, poświęcone jednostkowym historiom, które pomagają uczyć dobrych zachowań i rozwijać umiejętności społeczne (Social Stories).

Na zakończenie pobytu w Ghanie studenci mieli niecodzienną możliwość obserwować zabieg naprawczy rozszczepionej wagi przeprowadzony przez doktora Lainga.

Więcej na temat tegorocznego wyjazdu studentów Uniwersytetu Kolumbii do Ghany:

<http://going2ghana.tumblr.com/page/6>

Krótki film o warsztatach dla nauczycieli: <http://leadersproject.org/blog/2013/03/22/ghana-2013-professional-development-retreat-3-minute-video>

AAC w autyzmie - od dzieciństwa do dorosłości.

Podsumowanie konferencji

Katarzyna Cichońska-Segiet

Ponad trzystu terapeutów, nauczycieli, informatyków, producentów sprzętu a przede wszystkim rodziców oraz opiekunów dzieci i dorosłych korzystających z komunikacji alternatywnej i wspomagającej z całej Polski wzięło udział w konferencji *AAC w autyzmie – od dzieciństwa do dorosłości* zorganizowanej przez Stowarzyszenie na rzecz Propagowania Wspomagających Sposobów Porozumiewania się *Mówić bez Słów* w Warszawie w dniach 9 – 10 marca 2013 roku. Konferencja była niejako kontynuacją dorocznych warsztatów prowadzonych przez Stowarzyszenie od siedmiu lat. Wystąpienia specjalistów i rodziców oraz dyskusje po każdej sesji stanowiły okazję do wymiany doświadczeń i dzielenia się przemyśleniami.

Wystąpienia skupiały się na komunikacji funkcjonalnej, spontanicznej, ukierunkowanej do osoby i łatwo zrozumiałej dla wszystkich. Prelegenci podkreślali, jak korzystne jest wprowadzenie AAC w wczesnym dzieciństwie, ponieważ buduje podstawy komunikacji i języka oraz pomaga uruchomić rozwój mowy. Wskazywano, że w przypadku niemówiących osób dorosłych z autyzmem metody AAC znacząco obniżają napięcie i pozytywnie wpływają na jakość życia wszystkich członków rodziny. Wystąpienia przedstawiały różne punkty widzenia – rodziców, nauczycieli, terapeutów a także rodziców-terapeutów i rodziców-nauczycieli.

Wystąpienie matki dziecka autystycznego

Prezentacja materiałów i metod AAC

Konferencja udowodniła, jak wiele się dzieje na polskiej scenie AAC. Zaakcentowała potrzebę dyskusji i dzielenia się wiedzą oraz konieczność wprowadzenia systemowych rozwiązań a także zwiększenia świadomości społecznej na temat komunikacji wspomagającej i alternatywnej. Ważny jest

udział i współpraca przedstawicieli wielu podmiotów, w tym fundacji SYNOPSIS, Akademii Pedagogiki Specjalnej, fundacji *Prodeste*, fundacji *Okno*, Centrum Relacji Rozwoju *Droga*, firmy HARPO oraz PECS Pyramid Polska. Rodzice osób z autyzmem i terapeuci z ośrodków w całym kraju połączyli siły, żeby postawić wielki krok naprzód.

Podczas konferencji wielu rodziców dało świadectwo, że AAC nie opóźnia rozwoju mowy i jest metodą komunikacji, która umożliwia rozwój relacji między rodzicem a dzieckiem. Swoje wrażenia po konferencji uczestnicy umieszczali na portalach internetowych oraz w kwestionariuszach oceny. Pozytywne skutki konferencji podkreślano we wszystkich komentarzach. Poniżej dwa z nich:

Wróciłam z konferencji "AAC w autyzmie", która odbyła się w miniony weekend w Warszawie. Ostrożnie rzecz ujmując uważamy, że była to absolutnie przełomowa impreza. Przełomowa dla propagowania profesjonalnego podejścia do terapii komunikacji dzieci ze spektrum autyzmu w oparciu o techniki alternatywnej i wspomagającej komunikacji. Przełomowa dla tworzenia standardów dobrej praktyki na terenie placówek edukacyjnych. Przełomowa, bo w jednym miejscu mogli się spotkać przedstawiciele różnych nurtów, różnych placówek, różnych podejść, których jednak łączy jedno - profesjonalizm i specjalistyczna wiedza o tym, że AAC w życiu osób ze spektrum autyzmu może tylko jedno - pomagać i wspierać ich rozwój oraz podnosić jakość życia. Dziękujemy za zaproszenie Pani Angelice Lasocha i Agnieszce Pilch ze Stowarzyszenia "Mówić bez słów", dzięki którym mogliśmy podzielić się naszymi doświadczeniami w terapii komunikacji - zarówno od strony terapeutów jak i rodziców. Pozdrawiamy serdecznie wszystkich nowych i starych znajomych a także mamy nadzieję, że konferencja "AAC w autyzmie" będzie początkiem wspólnej drogi ku lepszemu życiu dla tysięcy osób z autyzmem w Polsce. (Fundacja Prodeste)

Miałam wielkie oczekiwania co do tej konferencji i nie zawiodłam się – była wyjątkowym doświadczeniem. Cenną okazją dla mnie jako matki, żeby się spotkać ze specjalistami w tej dziedzinie. Eksperci, terapeuci, rodzice – każdy z trzystu uczestników był pełen, że AAC jest szansą na szczęście oraz sposobem na porozumienie się z dzieckiem autystycznym. Niektóre wystąpienia zrobiły na mnie wielkie wrażenie, jak choćby to o świadomości dziecka autystycznego, dzięki któremu zrozumiałam, że bez względu na autyzm nasze dzieci są dziećmi, że mają swój własny charakter, uczucia, potrzeby. Miałam nadzieję, że autyzm małego Antosia mi tego nie przesłoni. (Małgorzata Dziewońska-Bajkiewicz, matka dziecka ze spektrum autyzmu).

OD UŻYTKOWNIKA AAC DO PREZENTERA RADIOWEGO: NIEŁATWA PODRÓŻ W KALKUCIE

Sayomdeb Mukherjee (DJ Den)

Konferencja ISAAC

Pierwszy raz odwiedziłem Waszyngton przy okazji konferencji International Society for Augmentative and Alternative Communication (ISAAC). Wtedy, na progu nowego tysiąclecia, postanowiłem działać na rzecz praw osób korzystających z komunikacji alternatywnej i wspomagającej. Ponoć człowiek strzela, Pan Bóg kule nosi. Moje marzenie spełniło się podczas obchodów rocznicy założenia mojej ukochanej instytucji: Indian Institute of Cerebral Palsy (Indyjski Instytut Porażenia Mózgowego) w 2005 roku.

Moja choroba długo pozostawała niezdiagnozowana. Dopiero po wielu latach mój ojciec, lekarz, przypadkowo odkrył, że skutecznie może z nią walczyć dopaminą. Zacząłem przyjmować tabletki i mój stan fizyczny stopniowo się poprawił.

Pewnego dnia z wielkim zaskoczeniem odkryłem, że odzyskałem mowę i mówię coraz lepiej. Przemiana z osoby niemówiącej w mówiącą praktycznie z dnia na dzień niesie ze sobą pewne niebezpieczeństwa. Pokonanie ich było prawdopodobnie największym wyzwaniem w moim życiu.

Kiedy zacząłem mówić, moja intonacja, modulacja i panowanie nad głosem pozostawiały wiele do życzenia, przez co wielu mnie nie rozumiało. Był też inny powód, dla którego rozmówcy błędnie rozumieli moje wypowiedzi. Jako użytkownik AAC przez długie lata posługiwałem się głównie angielskim, nie potrafiłem więc wyrażać się w moim rodzimym języku, przez co otoczenie nierzadko dochodziło do wniosku, że się popisuję. Rzeczywiście mogło się tak wydawać tym, którzy mnie nie znali, ale na szczęście rodzina pomogła mi pokonać ten problem.

Zacząłem edukację szkolną, żeby zdobyć kilka świadectw i dyplomów, których brakowało w moim CV. Jednocześnie szukałem pracy, która dałaby mi satysfakcję finansowej niezależności. Długo nie mogłem znaleźć żadnego zajęcia, przez co zacząłem popadać w depresję. Nawet już nie marzyłem, że nadejdzie taki dzień, kiedy jakaś stacja radiowa zaprosi mnie na rozmowę kwalifikacyjną, a potem zaproponuje pracę właśnie mnie. Ale nadszedł. Najbardziej bałem się tego, że muszę poprowadzić audycję w moim ojczystym języku bengalskim. W końcu jednak pokonałem tremę. Zagryzłem zęby i skoczyłem w przepaść, nie mając pojęcia, gdzie wyląduję.

Wykonuję tę pracę już przez prawie półtora roku i nadal nie rozumiem, jak udało mi się poprowadzić ponad czterysta trzydzieści audycji. W Kalkucie nadaje dwanaście stacji radiowych, tymczasem udało mi się zająć trzecie miejsce wśród audycji nadawanych o tej samej porze, z bożą pomocą oraz dzięki radom i wsparciu mojego producenta a jednocześnie szefa stałem się DJ nr 3 w Kalkucie! Droga, którą zacząłem jako osoba niemówiąca, a skończyłem jako prezenter radiowy była wyjątkowa. Kocham życie!

<http://sayomdebmunherjee.blogspot.com/>

Od Redakcji:

1. Sayomdeb otrzymał prestiżową nagrodę Cavin Kare Ability za rok 2013 – serdecznie gratulujemy! Dokładniejsze informacje tutaj: <http://www.youtube.com/watch?v=0Bt-7iWygpy>
2. DJ Eye Tech, prezenter radiowy z Wielkiej Brytanii, cierpi na zespół zamknięcia. Choroba sprawiła, że nie mówi ani nie może się poruszać, a mimo to prowadzi własną audycję. Sprawdźcie, jak sobie radzi! Koniecznie posłuchajcie go na żywo w radiu Phonic FM i odwiedźcie jego stronę internetową: www.eyelife.org.

Jak mówić o przemocy i wykorzystaniu:

Simon Burr, konsultant Widgit

Ofiarami wykorzystywania padają niestety ludzie ze wszystkich środowisk społecznych i zawodowych. Broniąc się, muszą prosić o pomoc organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości, te jednak kierują się zasadami, zwyczajami i tradycjami, które bywają naprawdę skomplikowane. Ich siedziby mieszczą się w nieznanym, a więc onieśmielających miejscach. Kontakt z przedstawicielami prawa jest trudny i stresujący. Jeśli dodatkowo ma się trudności komunikacyjne albo z uczeniem się, wszystkie te przeszkody wydają się wręcz nie do przebycia.

Mediatorzy

Prawie dziesięć lat temu brytyjskie Ministerstwo sprawiedliwości, rozumiejąc trudności osób z niepełnosprawnością komunikacyjną oraz problemami w uczeniu się, zainicjowało rekrutację i szkolenie licencjonowanych mediatorów. Rolą mediatora jest zapewnić, żeby osoby zgłaszające się do organów ścigania i organów wymiaru sprawiedliwości znały swoje prawa oraz w pełni rozumiały, co się z nimi dzieje i mogły zeznawać.

Janet Larcher, zawodowy mediator, zwróciła uwagę firmy Widgit na brak wsparcia dla tego obszaru komunikacji. Wielu podsądnych nigdy nie miało dostępu do słownictwa niezbędnego, żeby (i) zrozumieli, co się dzieje podczas procedur prawnych oraz (ii) mogli opisać zdarzenie, będące podstawą wszczęcia tych procedur. Janet poprosiła Widgit, prawników oraz terapeutów o opracowanie opartej o symbole komunikacji, którą można wykorzystać w sądzie.

Po kilku latach pracy i konsultacji gotowy jest już pakiet *Talk About Abuse*. Można z niego korzystać w formie drukowanej albo z oprogramowaniem *The Grid 2*. Szczegóły pakietu dostępne są online pod adresem www.widgit.com/talkaboutabuse. Oto przykładowa strona pakietu:

Court B

Page 35

***Książka elektroniczna Violence and Justice for Persons with Complex
Communication needs: An International Resource
(Przemoc a sprawiedliwość dla osób ze złożonymi potrzebami komunikacyjnymi:
perspektywa międzynarodowa)***

Diane Nelson Bryen

W imieniu własnym i Juan Bornman z Republiki Południowej Afryki z prawdziwą przyjemnością informuję, że redagujemy obecnie książkę elektroniczną poświęconą międzynarodowym aspektom przemocy wobec dzieci oraz osób z niepełnosprawnościami a także różnym podejściom do zmniejszania

ryzyka wystąpienia przemocy wobec nich oraz sposobom interwencji i zapewnienia takim osobom dostępu do wymiaru sprawiedliwości, jeśli jednak do przemocy doszło. Książka skupia się na dzieciach i dorosłych ze złożonymi potrzebami komunikacyjnymi wynikającymi z różnych niepełnosprawności. Zbyt długo ich głos pozostawał niewysłuchany! Niepełnosprawność fizyczna, intelektualna i komunikacyjna sprawia, że dzieci oraz osoby dorosłe są wyjątkowo podatne na przemoc. Na dodatek często odmawia się im równego dostępu do organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości.

Aby dotrzeć do możliwie najszerszej grupy odbiorców, postanowiliśmy opublikować cyfrową wersję książki. Amazon Kindle umożliwi dystrybucję na całym świecie, a niska cena (2,99 USD) oraz możliwość wersji głosowej znacznie zwiększą jej dostępność.

Autorzy poszczególnych rozdziałów przedstawią problem z perspektywy swojego kraju, podając stosowane z dobrym skutkiem metody podnoszenia bezpieczeństwa osobistego, komunikowania się na temat przestępstwa, świadczenia usług ofiarom przestępstw oraz stawania przed sądem w roli świadka lub biegłego. Opiszą też między innymi rozprawy sądowe zakończone skazaniem sprawcy. Książka zostanie opublikowana po angielsku. Obok streszczeń rozdziałów w języku ojczystym autorów zamieszczone zostaną abstrakty napisane prostą angielszczyzną, zrozumiałą dla mniej zaawansowanych użytkowników języka angielskiego.

Autorzy pochodzą z USA, Kanady, Republiki Południowej Afryki, Indii, Australii, Korei Południowej, Izraela oraz Wielkiej Brytanii. Kilkoro z nich to użytkownicy AAC. Książka planowana jest na sierpień 2013 roku.

Format elektroniczny pozwala na poszerzanie i uzupełnianie treści. Czytelników zainteresowanych zamieszczeniem swojego tekstu w przyszłych wydaniach książki prosimy o kontakt z Juan Bornman (juan.bornman@gmail.com) lub Dianą Bryen (dianeb@temple.edu).

KONFERENCJE I WARSZTATY

Justin Streight

The 5th Annual East African Conference on Communication Disability (5. doroczna wschodnioafrykańska konferencja nt. niepełnosprawności komunikacyjnej) organizowana w Mombasie przez Association of Speech Language Therapists Kenya w dniach 2-5 września bieżącego roku skupi specjalistów z całego świata, którzy wymienią doświadczenia, podzielą się wiedzą między innymi na temat najnowszych badań prowadzonych na kontynencie afrykańskim oraz nawiążą wiele ciekawych i owocnych znajomości. Głównym celem konferencji jest tworzenie we wschodniej Afryce sprzyjającej atmosfery dla terapii języka i mowy. Będzie ona wyjątkową okazją, żeby się zapoznać z pionierskimi pracami prowadzonymi w tym regionie oraz nowymi szkoleniami z zakresu terapii języka i mowy. Informacje online pod adresem <http://www.sltkenya2013.blogspot.com/>. Kontakt mailowy: sltkenya2013@gmail.com.

12th European Association for the Advancement of Assistive Technology in Europe Conference (12. Konferencja Europejskiego Stowarzyszenia na rzecz Promowania Technologii Wspomagającej – AAATE) odbędzie się w portugalskim kurorcie Vilamoura w dniach od 19 do 22 września 2013 roku. Zgromadzi naukowców, specjalistów, producentów a także użytkowników wspomagających metod komunikacji oraz ich rodziny, żeby połączyć ich wiedzę, doświadczenie, potrzeby i oczekiwania. Trzydniowe spotkanie to nie tylko referaty i wystąpienia, ale też uczestnictwo w zajęciach instruktażowych (w tym prowadzone przez Dorothy Fraser instruktaż na temat *paper engineering*) oraz sympozjum badawczym, które odbędzie się zaraz po zakończeniu konferencji. Wykład inauguracyjny wygłosi Sarah Blackstone. Informacje online: <http://www.aaate2013.eu/>.

Australian Group on Severe Communication Impairment (Australijska Grupa nt. Poważnych Zaburzeń Komunikacyjnych – AGOSCI) zorganizowała swoją 11. konferencję w australijskim Sydney w dniach od 1 do 4 maja 2013 roku. AGOSCI reprezentuje osoby ze złożonymi potrzebami komunikacyjnymi oraz tych, którzy żyją, przyjaźnią się albo pracują z takimi osobami. Grupa działa na rzecz praw osób ze złożonymi potrzebami komunikacyjnymi, zwiększenia publicznej świadomości w zakresie potrzeb takich osób poprzez organizowanie szkoleń i tworzenie możliwości rozwoju zawodowego w całej

Australii. Wśród prelegentów znalazły się Sarah Blackstone, Sue Balandin oraz Meredith Smith.

Informacje online pod adresem:

<http://www.agosci.org.au/conf2013/ConferenceInformationFlyerCurrent.pdf>

9th Biennial Eastern and Central European Regional AAC Conference (9. Konferencja AAC Regionu Europy Wschodniej i Środkowej) odbyła się w Kijowie na Ukrainie w dniach 28 czerwca – 2 lipca 2013 roku. Gospodarzem spotkania był Kijowski Narodowy Uniwersyt Pedagogiczny im. M.P. Dragomanowa a organizatorami Instytut Pedagogiki Specjalnej i Psychologii oraz Ukraińskie Stowarzyszenie Pedagogów Specjalnych. Wystąpienia wygłosili przybysze z całej Europy, w tym Stephen von Tetzchner (Norwegia), Inna Marczenko (Ukraina), Sophia Kahlman (Węgry), Magnus Magnuson (Szwecja), Wiktoria Riskina (Rosja), Agnieszka Pilch (Polska) oraz Alina Tutu (Rumunia). Informacje online w kilku językach pod adresem: <http://www.ikpp.npu.edu.ua/aac2013>.

Co trzy lata, **CBR African Network (Community Based Rehabilitation African Network, CAN)** organizuje konferencję poświęconą rehabilitacji społecznej . Piąta z kolei konferencja odbędzie się pod koniec tego roku – termin i miejsce zostaną ogłoszone w październiku lub później. Szczegóły online pod adresem: <http://www.afri-can.org/>.

Artykuł

Pamiętni bohaterowie ze Sri Lanki przynoszą nadzieję do zapomnianych krańców świata.

W artykule opublikowanym 26 sierpnia 2012 roku na łamach *Ceylon Today*, Nimisha Muttiah, doktorantka Uniwersytetu Penn State specjalizująca się w AAC, opisała swój pobyt w Dżafnie i na jej przedmieściach. Autorka przedstawia rodziców dzieci ze specjalnymi potrzebami komunikacyjnymi oraz trzy szkoły i instytucje, w których garstka nauczycieli z pomocą lekarzy wnosi szczęście w życie ludzi z niepełnosprawnościami: Ark, szkoła Sziwa Pomi i God's Own Childeren (Dzieci Boga). Tekst dowodzi, że bohaterowie są wszędzie, nawet w szarpanej wojną prowincji Dżafny na północy Sri Lanki.

Artykuł dostępny online: <http://www.ceylontoday.lk/35-11513-news-detail-the-salient-heroes-of-a-forgotten-jaffna.html>. Polecamy!

FILMY

(Na temat Ghany piszemy także wyżej.)

Karty AAC pomagają małym Ghańczykom robić zakupy na targu.

Karty z symbolami AAC umożliwiające dokonanie zakupów na targu zaprojektowano jako skuteczną alternatywę komunikacyjną dla uczniów szkół specjalnych w Ghanie. Karty zdobywają tam sobie coraz większą popularność, ponieważ chodzenie po zakupy dla całej rodziny jest tradycyjną rolą dzieci w ghańskim społeczeństwie, a uczniowie szkół specjalnych często nie potrafią się komunikować w stopniu, który umożliwiłby samodzielną wyprawę na targ. Widząc w tym doskonałą sposobność, żeby wykorzystać metody AAC, Cate Crowley oraz jej studenci z Uniwersytetu Columbii pomogli nauczycielom tamtejszych szkół opracować karty z symbolami najczęściej kupowanych produktów w określonych ilościach. Wykorzystali dostępne materiały, dzięki którym udało się wykonać karty „jak laminowane”. Postępując się nimi, uczniowie robią zakupy zgodnie z życzeniem rodziców.

Crowley wraz ze studentami i współpracownikami z Ghany nie tylko opracowali karty, ale też przekazali wiedzę o nich nauczycielom i studentom podczas organizowanych rokrocznie warsztatów AAC dla nauczycieli. Dzięki temu karty stosowane są coraz powszechniej, ku radości wielu rodziców w całej Ghanie. Krótka relacja filmowa online: <http://www.youtube.com/watch?v=uJG2K0fBoQ>

Piłki futbolowe ułatwiają integrację w Ghanie.

Program [One World Futbol](#) wywołał wielką sensację podczas warsztatów AAC dla nauczycieli ghańskich szkół specjalnych w styczniu 2013 roku. Coroczne warsztaty poświęcone są odpowiednim dla tamtejszych warunków strategiom AAC i mają wyposażyć nauczycieli w narzędzia do pracy. Wykonane z tworzyw o zwiększonej wytrzymałości piłki futbolowe mają znacznie dłuższą żywotność i mogą być używane praktycznie na każdej nawierzchni. Szybko się okazało, że dzięki nim do zabawy z uczniami oddziałów specjalnych dołączają pozostali uczniowie. Podczas tegorocznych warsztatów nauczyciele otrzymali takie piłki. Sara Stryker z biura prasowego Ambasady Stanów Zjednoczonych w Akrze wzięła udział w warsztatach, wspierając wysiłki pracowników i studentów Uniwersytetu Columbii. Najważniejsze jednak, że piłka spodobała się dzieciom. Dzięki programowi *One World Futbol* uczniowie z niepełnosprawnością zyskują szansę interakcji i zabawy z rówieśnikami. Rola zwyczajnej piłki

futbolowej w pogłębianiu integracji okazuje się nie do przecenienia. Filmowa relacja online: <http://www.youtube.com/watch?v=k4qbTIYVE58>.

Przydatne miejsca w Internecie

Justin Streight

Praktyczne wsparcie dla nauki języka.

Szukasz pomysłów i strategii AAC albo po prostu chcesz podyskutować na ten temat? Jeśli tak, koniecznie odwiedź *PrAACtical AAC* – blog i stronę internetową prowadzone przez dwie specjalistki w zakresie terapii mowy i języka: Robin Parker i Carole Zangari. Postawiły sobie one za cel „podniesienie poziomu usług AAC dostępnych dla osób ze znacznymi zaburzeniami komunikacyjnymi poprzez wspieranie terapeutów mowy i języka oraz innych zainteresowanych tematyką AAC”. Prowadzony w przystępnej formie blog jest regularnie aktualizowany. Zamieszczane tam materiały, dyskusje i informacje okażą się ciekawe dla wszystkich zainteresowanych problematyką AAC. Konsekwencja oraz skuteczność obydwu pań w realizacji założonego celu zasługują na prawdziwy podziw.

Zapraszamy w imieniu Auterek: <http://praacticalaac.org/> oraz

<http://praacticalaac.blogspot.com/2012/09/>

Co naprawdę się liczy?

Jeśli ktoś zapyta, jak wygląda dobra rozmowa z wykorzystaniem tradycyjnych technik AAC, to odpowiedź znajdzie dzięki klinicytom z Thames Valley Children’s Centre, którzy udostępniili świetny dialog między dwojgiem ludzi korzystających z tablicy AAC. Ten film przypomni nam wszystkim, że chociaż rozwój technologii jest naprawdę ważny, to najważniejsza jest komunikacja: <http://praacticalaac.blogspot.com/2012/09/what-really-matters.html>.

Portal Aragonés de la Comunicación Aumentativa y Alternativa (Aragoński Portal Komunikacji Wspomagającej i Alternatywnej – ARASAAC).

ARASAAC to strona internetowa stworzona przez władze Aragonii. Bezpłatnie oferuje dużą kolekcję oprogramowania, piktogramów oraz dźwięków, które można wykorzystać do tworzenia różnych materiałów i pomocy (kalendarze, karty bingo, gry) do wykorzystania w pracy z osobami niemówiącymi

lub posługującymi się mową w ograniczonym stopniu. Znajdziemy tam 14056 piktogramów kolorowych, 11927 piktogramów czarno-białych, 1427 fotografii oraz animacje LSE (4111 czarno-białych i 4113 kolorowych). Są dostępne online z załączoną instrukcją oraz przykładami użycia a także w wersji do pobrania.

Narzędzia ARASAAC oferują te same funkcje co Microsoft Office a także inne pakiety oprogramowania, są łatwe w użyciu, zawierają kompletne instrukcje z przykładami oraz łatwo można je wykorzystać do tworzenia materiałów AAC, ponieważ są proste i uniwersalnie zrozumiałe. Narzędzia online ograniczono jednak tylko do pewnych funkcji, ponieważ w założeniu przeznaczono je do tworzenia określonych produktów. Trzeba też pamiętać, że nie ukończono jeszcze tłumaczenia strony, część materiałów dostępna jest więc tylko po hiszpańsku – za to inne można czytać w kilku językach. ARASAAC zasługuje na wyjątkowe uznanie z trzech powodów: łatwość użycia, olbrzymie zasoby obrazów i brak jakichkolwiek opłat. Ułatwia tworzenie kalendarzy, harmonogramów, kart bingo i tabel dla osób z niepełnosprawnościami przy pomocy własnego oprogramowania oraz innych aplikacji.

Adres strony: <http://www.catedu.es/arasaac/>

Przykład wykorzystania materiałów ze strony ARASAAC:

<http://www.youtube.com/watch?v=nmDozbZv1cl>

Nowe materiały dla uczniów z niepełnosprawnością sprzężoną i trudnościami w uczeniu się.

Projekt badawczy Schools Network Limited Complex Learning Difficulties and Disabilities (CLDD) ma za zadanie stworzyć informacje oraz narzędzia oceny oraz kwestionariusze pomagające nauczycielom i opiekunom w kształceniu osób z niepełnosprawnością sprzężoną i trudnościami w uczeniu się. Chociaż na pierwszy rzut oka projekt sprawia wrażenie przedsięwzięcia o typowo akademickim charakterze, specjaliści ze Schools Network stworzyli kompletny zestaw praktycznych narzędzi i związanych informacji, przybliżających nauczycielom sprawdzone metody pracy z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

Materiały podzielono na trzy grupy: (1) zestawy informacji/podsumowania, (2) ocena zaangażowania i określenie profilu ucznia oraz (3) narzędzia do oceny i wspierania strategii uczenia się dziecka. Materiały te pomagają znaleźć odpowiedź na ważne pytania, na przykład: „Jak mogę zmienić to ćwiczenie/zadanie, żeby bardziej zaciekać nim uczniem?” Autorzy załączają podpowiedzi dotyczące wykorzystania proponowanych metod i podają przykłady ich wykorzystania w codziennej pracy. Strona może się okazać przydatna dla nauczycieli, którzy w natłoku obowiązków nie znajdują czasu, żeby na

bieżąco śledzić czasopisma akademickie, a szukają pożytecznych informacji, które udoskonalą ich pracę z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

Strona dostępna pod adresem: <http://complexld.ssatrust.org.uk/>.

Aplikacje AAC

TouchChat HD Lite (<http://www.silver-kite.com/touchChat>)

Co to jest?

Niekomunikacyjna konfiguracja TouchChatHD. Zawiera interfejs użytkownika, jednak bez syntezy mowy ani możliwości odtwarzania jakichkolwiek dźwięków.

Ile to kosztuje?

9,99 USD

Platformy: iPad, iPhone, iPod Touch

Ocena: „Ta uproszczona wersja TouchChat jest doskonałym wprowadzeniem do świata aplikacji AAC, nie obejmuje jednak syntezy mowy ani odtwarzania dźwięku. Najlepiej posłuży jako test pozwalający sprawdzić skuteczność tych cech w przypadku konkretnego użytkownika AAC.” (*Bridging Apps*)

Comapp (<https://itunes.apple.com/us/app/comapp/id442992034?mt=8>)

Co to jest?

Comapp pozwala dzieciom na szybką i łatwą komunikację, ilekroć jej potrzebują. Może też jednak posłużyć do uczenia podstawowych sprawności językowych w ramach Stosowanej Analizy Zachowania (terapia ABA).

Ile to kosztuje?

Aplikacja jest bezpłatna.

Platformy: iPad, iPhone oraz iPod Touch

Ocena: „Dowiedziałem się o tej aplikacji podczas konferencji na temat autyzmu i zapisałem się na listę oczekujących. Film, który pokazali robił wrażenie, a sama aplikacja okazała się po prostu rewelacyjna! Nie mogę się doczekać, kiedy wydadzą pełną wersję. Wspaniale będzie wykorzystywać moje własne fotografie dla potrzeb mojego syna.” (Opinia użytkownika serwisu iTunes)

Locabulary Lite (<http://locabulary.com/>)

Co to jest? Aplikacja umożliwia komunikację oraz dostarcza informacji i dobrej zabawy. Słowa udostępniane zależnie od lokalizacji GPS, można więc z łatwością posłużyć się właściwymi słowami we właściwym miejscu.

Ile to kosztuje?

Aplikacja jest bezpłatna.

Platformy: iPhone, iPod, touch oraz iPad

Opinie: Czwarte miejsce na liście *about.com* dziesięciu najlepszych aplikacji technologii wspomagającej.

Więcej informacji o aplikacjach AAC oraz technologii wspomagającej na stronie internetowej Lauren S. Enders: <http://pinterest.com/lasenders>.

Dot's Spot czyli Kącik Dorothy

Powiązanie szkolnictwa specjalnego i nauki w szpitalu.

Jako przedstawiciel Central Coast Children's Foundation na Europę Wschodnią i Środkową podróżuję do Rumunii, Polski oraz Serbii. Nasza współpraca międzynarodowa, która się zaczęła od kwestii związanych ze wspomaganiem komunikacji w szkolnictwie specjalnym, rozszerzyła się teraz na komunikację z pacjentem w placówkach służby zdrowia oraz przygotowanie pacjenta do zabiegów medycznych i kontaktu ze służbą zdrowia.

Prezentacja Power Point na ten temat jest dostępna online:

http://www.patientprovidercommunication.org/files/Dot_fraser_serbia_ppc_powerpoint.pdf

1. Tłumaczenie materiałów AAC

Organizacja charytatywna *Communication Matters* – (będąca jednocześnie brytyjskim oddziałem ISAAC) przekazała mi następujące stanowisko w sprawie tłumaczenia dostępnych materiałów:

Zarząd potwierdza że *Communication Matters* co do zasady zgadza się na tłumaczenie materiałów pod następującymi warunkami:

- Zarząd otrzyma prośbę o zgodę na tłumaczenie danej publikacji (danych publikacji).

- Przetłumaczone materiały będą udostępniane bezpłatnie (z wyłączeniem kosztów pakowania i przesyłki).
- *Communication Matters* zostanie wspomniana jako wydawca publikacji oryginalnej, a w podziękowaniach zamieszczonych w przekładzie pojawi się adres internetowy www.communicationmatters.org.uk.
oraz
- Tekst przekładu zostanie przesłany do *Communication Matters* przed jego publikacją.

2. Tablice Widgit wspierające komunikację z pacjentem

Na stronie internetowej www.widgit-health.com podano informację na temat wielu programów w tym obszarze oraz zamieszczono zestawy symboli, które przygotowują do różnych procedur medycznych i różnego rodzaju kontaktów ze służbą zdrowia. Jeśli pojawi się taka potrzeba, Central Coast Children's Foundation może pomóc w rozmowach na temat przygotowania zestawów w innym niż oferowane obecnie języku. Wszelkie szczegóły na wspomnianej stronie oraz na głównej stronie internetowej Widgit: www.widgit.com.

Warto na przykład sprawdzić tablice *Bedside Messages* (dostępne także w języku polskim). Pobyt w szpitalu może być przerażającym doświadczeniem. Co czują ci, którzy nie mogą rozmawiać z pielęgniarkami? Nie potrafią przekazać im ważnej informacji na swój temat? W wypadku osoby z niepełnosprawnością komunikacyjną albo niemówiącej językiem danego kraju zawsze istnieje możliwość, że doprowadzi to do niepotrzebnego cierpienia a nawet komplikacji medycznych. Stali czytelnicy tego Newslettera wiedzą, że Central Coast Children's Foundation, wykorzystując badania przeprowadzone w Australii, pomaga w rozprowadzaniu zestawu dwudziestu sześciu podstawowych zwrotów związanych z pobytem w szpitalu oraz tablic komunikacyjnych, które pozwalają pacjentowi skuteczniej się komunikować.

Ostatnio Widgit Health udostępnił tablice w wielu nowych językach (już blisko trzydziestu). Wszystkie są dostępne do pobrania bez żadnych opłat.

3. Communication Chart for Communication Partners.

Niedawno widziałam tę tablicę na Facebooku. Przypomina ważne informacje, łatwo ją modyfikować i dostosowywać do własnych potrzeb. W lutym 2013 roku, na podstawie szablonu tablicy 4x6 stworzyła ją Lauren Enders.

Oryginalną tablicę znajdują Czytelniczy tutaj: (<http://media-cache-ec3.pinimg.com/originals/ab/74/7b/ab747bcbf55b7832824b2c29c6b23754.jpg>). W polskim Biuletynie zamieszczamy jej przekład:

(Tablica została stworzona przez Lauren Enders, MA, CCP–SLP; treść opracowały Laureen Enders, Pat Mervine, Melissa Skocypec i Cathy VanAlstine. Na odwrocie zamieść ważne informacje na mój temat: jak się komunikuję, co lubię a czego nie. Pomysł stworzenia tej tablicy podsunęła Maureen Welch – www.reallifecolorado.com)

opr.: Lauren Enders, Pat Mervine, Melissa Skocypec, Cathie VanAlstine i Maureen Welch. tłum. z j.ang.: Paweł Cichawa, opr. wersji polskiej: Aldona Mysakowska - Adamczyk

POTRAFIĘ się komunikować. Poniżej kilka rad jak mi w tym pomóc.

Proszę, umieść tę tablicę przy moim systemie AAC!

NIE	TAK
 NIE oczekuj, że zrobię coś, zanim mi to pokażesz.	 Modeluj sposób komunikacji, pozwól mi się naśladować. Pokaż mi, co mam zrobić, zanim mnie o to poprosisz.
 NIE mów za dużo, bo nie wystarczy czasu dla mnie.	 Uwierz w moje kompetencje. Potrafię to zrobić!
 NIE poganiaj mnie. Potrzebuję czasu.	 Odczekaj 10 - 20 sekund zanim podpowiesz mi, co mam zrobić. (Odliczaj sekundy w myśli)
 NIE ucz mnie tylko prosić oraz komunikować życzeń i potrzeb. Mam wiele innych rzeczy do powiedzenia.	Podpowiadaj mi tylko tyle, ile potrzebuję. (kolejność podpowiedzi według dr. George'a Karlana) <ol style="list-style-type: none"> 1. Poczekaj. Skup uwagę na mnie. Poczekaj. 2. Zadaj mi OTWARTE pytanie. Poczekaj. 3. Daj mi częściową podpowiedź. Poczekaj. 4. Poproś o moją reakcję. Poczekaj. 5. Podaj mi pełną podpowiedź. Poczekaj. Daj mi znać, co usłyszałeś i pokaż, co mogę dodać.
 NIE zabieraj mi mojej pomocy AAC, jeśli nie chcę współpracować. Przecież to mój głos!	 Naucz mnie kierować działaniem, komentować, wyrażać brak zgody i inne komunikaty. Chcę się dzielić myślami, zmartwieniami, obawami, radościami. Chcę nawiązywać przyjaźnie oraz nauczyć się czytać i pisać.
 NIE umieszczaj w moim systemie słów, których więcej nie użyję.	 Ucz mnie różnych słów, w tym czasowników, przymiotników i innych. Nie wystarczą mi same rzeczowniki!
 NIE zabraniaj mi eksperymentowania z moją pomocą AAC poprzez wskazywanie symboli na chybił trafił. W ten sposób "gaworzę": potrzebuję czasu, by zacząć mówić	 Używaj kodu kolorów dla części mowy.
 NIE przemieszczaj moich symboli. Jest dla mnie ważne, żeby miały swoje miejsce, bo muszę stworzyć plan motoryczny.	 Zadbaj, by wszystkie moje słowa były dla mnie zawsze dostępne.
 NIE pozwól, żeby moja pomoc do komunikacji została w biurku, plecaku albo szafce.	 Pomagaj mi uczyć się języka. Używaj symboli, kiedy do mnie mówisz.
 NIE oczekuj, że od razu zacznę mówić pełnymi zdaniami. Przecież nikt tak nie robi, kiedy się uczy mówić!	

4. Dla osób z niepełnosprawnością ruchową.

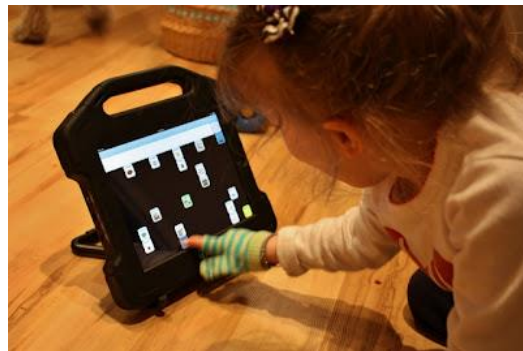
Moje szerokie zainteresowania sprawiają, że zebrałam wiele pomysłów, które ułatwiają komunikację osobom z upośledzeniem motorycznym. Czasem trudno jest takim dzieciom używać komunikatora, ponieważ mają problem z dokładnym wskazywaniem. W marcu 2012 roku na blogu prowadzonym przez matkę Mai znalazłam informację, jak udało się pomóc dziewczynce w korzystaniu z iPada (<http://niederfamily.blogspot.com/2012/03/necessity-is-mother-of-invention.html>).

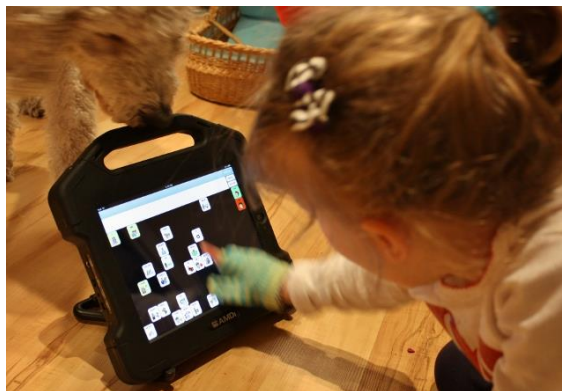
Wystarczy rękawiczki pasujące na dłoń dziecka i para nożyczek, żeby odciąć palec wskazujący rękawiczki. Materiał nie uruchomi ekranu dotykowego, o czym doskonale wiedzą użytkownicy telefonów komórkowych w zimnym klimacie, ponieważ nie mogą z nich korzystać w rękawiczkach, chyba że [specjalnie do tego przystosowanych](#). Po włożeniu rękawiczki z odciętym palcem wskazującym dziecko może skutecznie korzystać z ekranu dotykowego.

Trzy palce dotykają ekranu, ale żaden go nie uruchomi.

Palec wskazujący dotyka przycisku.

Ten obrazek najlepiej ilustruje przydatność rękawiczki, ponieważ palce oraz nasada dłoni Mai opierają się o ekran iPada, nie wywołując żadnych skutków. Dziewczynka ma dużo czasu, żeby wybrać przycisk, który chce i dotknąć go palcem wskazującym. Udało się!

Dziękuję wszystkim, którzy się przyczynili do powstania tego biuletynu.

I jeszcze ostatnia uwaga: Martina Minarikowa ze Słowacji, która razem z Anne Warrick, Aliną Tutu i ze mną wystąpiła na warszawskiej konferencji AAC w 2011 roku przesłała mi to piękne zdjęcie swojego syna Vincenta.

Serdecznie ją pozdrawiamy i życzymy wielu szczęśliwych chwil z rodziną!

Nie mogę się oprzeć wrażeniu, że to zdjęcie zapowiada nowy początek. Do następnego biuletynu! Najlepsze życzenia dla wszystkich.

Dot (dotfraser2@gmail.com)